

Sterkte/zwakte

In zijn nieuwe boek *The competitive advantage of nations* verklaart Michael E. Porter de concurrentiekracht van landen op de wereldmarkt uit vier met elkaar samenhangende groepen factoren: (1) de aanwezigheid van bepaalde gunstige factorcondities in een land en de mate waarin die voordelen systematisch worden benut en uitgebouwd; (2) de aard van de (binnenlandse) vraag; (3) de aanwezigheid van clusters (netwerken) van met elkaar verbonden bedrijfstakken; en (4) de aard van de concurrentieverhoudingen¹. In de deze week verschenen sterkte/zwakte-analyse van de Nederlandse economie wordt eveneens een beeld geschetst van het concurrentievermogen van een economie². Maar anders dan Porter waagt minister Andriessen van Economische Zaken zich niet aan een analyse op ondernemings- en bedrijfstakniveau. De nota van EZ beperkt zich tot een meer globale verkenning van de sterke en zwakte punten van de Nederlandse economie in internationaal perspectief. Die verkenning concentreert zich rond een drietal thema's: het ondernemingsklimaat, ontwikkelingen op het gebied van concurrentie en samenwerking in het bedrijfsleven en de noodzaak voor bedrijven om voortdurend te vernieuwen ten einde in de internationale concurrentiestrijd overeind te blijven.

De uitgangssituatie van de Nederlandse economie is helemaal niet slecht. De macro-economische omstandigheden zijn in de afgelopen tien jaar sterk verbeterd. Het bedrijfsleven floreert. Ons land mag zich verheugen in een goede geografische ligging, een stabiel politiek klimaat, een behoorlijke maatschappelijke consensus, een kwalitatief redelijk goed openbaar bestuur en goede collectieve voorzieningen. Op technologisch gebied kunnen wij aardig meekomen. Daarnaast beschikken wij over een behoorlijk onderwijssysteem, een goed geschoolde beroepsbevolking en een relatief goede fysieke infrastructuur. Dat wil echter niet zeggen dat daarmee onze economische toekomst verzekerd is. De jaren zeventig hebben uitgewezen hoe snel een land economisch kan afzakken als het produktieklimaat wordt verwaarloosd en de internationale concurrentiepositie uit het oog wordt verloren.

Om het hoofd te bieden aan de grote economische uitdagingen van de jaren negentig is het nodig voortdurend te vernieuwen. Zoals ook Porter benadrukt, moeten de aanwezige concurrentievoordelen steeds weer opnieuw worden bevestigd en uitgebouwd. De sterkte/zwakte-nota bespreekt in dit verband het belang van het ontstaan van nieuwe ondernemingen, technologische innovatie, diffusie van kennis, de aanwezigheid van goed geschoold en gemotiveerd 'human capital' en gezonde financiële verhoudingen. Daarnaast worden aan bedrijven steeds hogere eisen gesteld op het gebied van flexibel produceren, integrale kwaliteitszorg en in toenemende mate ook interne milieuzorg. De nota geeft een duidelijk beeld hoe het Nederlandse bedrijfsleven op deze punten ten opzichte van zijn internationale concurrenten scoort.

Van groot belang in de concurrentiestrijd is ook of ondernemingen over de juiste schaalgrootte beschikken. De steeds verder voortgaande internationalisering van de economie en de versnelling van de technologische ontwikkeling dwingen ondernemers diepgrondig over dit vraagstuk na te denken. De opties die zich daarbij voordoen zijn concurreren of samenwerken. In het licht van de geweldige herstructurering die in de economie aan de gang is, is het goed dat in de sterkte/zwakte-nota een afzonderlijk hoofdstuk aan de hiermee samenhangende kwesties wordt gewijd. Minder sterk is het echter dat het in de nota ontbreekt aan heldere keuzen inzake de consequenties van deze ontwikkelingen voor het mededingingsbeleid. De halfslachtige houding die het nationale mededingingsbeleid al zo lang kenmerkt, wordt aldus in de nieuwe nota voortgezet.

Behalve van het bedrijfsleven wordt er ook van de overheid een grote inzet gevraagd om de concurrentiekracht van de economie op peil te houden. Niet door rechtstreeks in te grijpen in markten of te strooien met subsidies, maar vooral door het scheppen van zo gunstig mogelijke productieomstandigheden. Het gaat daarbij om zaken als bestuurlijke bestendigheid, het vermijden van overmatige regeldruk, een aantrekkelijk fiscaal klimaat, goede infrastructurele voorzieningen, een schoon en veilig leefklimaat, een betrouwbare energievoorziening en een goed geschoolde beroepsbevolking. Terecht wijst de sterkte/zwakte-nota er op dat het belang van een goed lokaal ondernemings- en vestigingsklimaat in een steeds internationaler wordende economie – Europa 1992 – alleen maar toeneemt.

Naast sterke punten heeft de Nederlandse economie natuurlijk ook minder mooie kanten. De nota noemt onder meer de hoge belasting van het milieu, de zwakte industriële traditie en de geringe participatie in het bedrijfs- en beroepsleven. Een ander zwak punt is de soms gebrekkige economische dynamiek. Deze komt tot uitdrukking in een zwakke marktwerking en een trage besluitvorming. Voorbeelden hiervan zijn de problemen die het oplevert om iets te doen aan de hoge mate van inactiviteit op de arbeidsmarkt, het in orde brengen van de overheidsfinanciën, het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en het omvangrijke subsidiecircuït. Ook de zware administratieve-lastendruk wordt door ondernemers als een negatieve factor in het produktieklimaat ervaren. De nota is tamelijk terughoudend als het erop aankomt op deze punten met concrete voorstellen tot verbetering te komen. Voor een deel is dat te begrijpen omdat eventueel te nemen maatregelen veelal op andere beleidsterreinen liggen dan dat van Economische Zaken. Aan de andere kant is het juist die voorzichtige opstelling die ertoe leidt dat noodzakelijk maatregelen soms wel erg lang op zich laten wachten.

Aan de andere factoren die Porter noemt als belangrijke determinanten voor internationale concurrentiekracht besteedt de sterkte/zwakte-analyse weinig aandacht. Vooral de betekenis van clusters van aan elkaar gerelateerde bedrijvigheid voor de concurrentiekracht van bepaalde sectoren blijft in de sterkte/zwakte-analyse onderbelicht. Terwijl in recente studies over het economische succes van Japan de nauwe verwevenheid van ondernemingen met toeleveranciers, onderaannemers, verwante bedrijfstakken, kennisinstututen, kredietverschaffers, vakorganisaties en overheidsinstanties als een van de belangrijkste succesfactoren wordt aangemerkt, komt de sterkte/zwakte-analyse van EZ niet veel verder dan de constatering dat de samenwerkingscultuur in ons land betrekkelijk weinig ontwikkeld is.

Een alomvattend beeld van de concurrentiekracht van de Nederlandse economie wordt in *Economie met open grenzen* niet geboden. Desalniettemin behandelt de nota wel een groot aantal factoren die voor de economische toekomst van ons land van belang zijn. Daarbij wordt goed aangegeven hoe Nederland er op dit punt ten opzichte van de concurrentie voorstaat. Dat moet voor overheid en bedrijfsleven voldoende aanknopingspunten leveren om ervoor te zorgen dat ons land ook binnen de wegvallende grenzen van Europa zijn concurrentiepositie zo goed mogelijk zal weten te handhaven.

L. van der Geest

1. Michael E. Porter, *The competitive advantage of nations*, The Free Press, New York, 1990. Voor een bespreking, zie *ESB* van 16 mei en 30 mei 1990.

2. *Economie met open grenzen*, SDU Uitgeverij, 's-Gravenhage, 1990.